

**Raftul
Denisei**

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

JAMES D. SHIPMAN

Dincolo de sârma ghimpată

Traducere din engleză și note de
EMILIA IVANCU

HUMANITAS
fiction

Redactor: Anca Dumitru
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Cristina Jelescu
DTP: Florina Vasiliu, Veronica Dinu

Tipărit la Master Print Super Offset

JAMES D. SHIPMAN
BEYOND THE WIRE
Copyright © 2022 by James D. Shipman
All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2024, pentru prezenta versiune în limba română

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SHIPMAN, JAMES D.

Dincolo de sârma ghimpată / James D. Shipman;
trad. din engleză și note de Emilia Ivancu. – București: Humanitas Fiction, 2024
ISBN 978-606-097-369-0

I. Ivancu, Emilia (trad.; note)
821.111

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723/684 194

*Această carte este dedicată tuturor victimelor Holocaustului.
Să nu uităm niciodată!*

Pot exista momente în care suntem neputincioși
în a preveni nedreptatea, dar nu trebuie să existe
vreun moment în care să nu protestăm.

– Elie Wiesel

INSPIRAT DE EVENIMENTE REALE

CAPITOLUL 1
Fabrica morții

Octombrie 1944
Auschwitz-Birkenau

Țipetele se stinseră. Jakub scotoci cu înfrigurare prin haina unui bărbat mort. Căută cu dibăcie, cotrobăind prin buzunare, verificând toate cusăturile. Simți un obiect tare. Privind în față precaut, sfâșie materialul și deschise un buzunar secret. Îi căzu în mână un obiect metalic, de formă circulară. Un ceas de mână. Văzu strălucirea aurului. Jakub ridică haina, o împături și o puse peste un teanc pe care îl ridicase alături. Apoi strecură ceasul în buzunarul de la pijamaua sa în dungi. Nu căută cu privirea paznicii. Fiind mult mai înalt decât restul, nu-și permitea să le atragă atenția. Dacă l-ar prinde vreun membru SS, n-ar avea nici o importanță. Nici n-ar simți glonțul.

Era atât de slab, încât scheletul îi părea întins, pielea îi era translucidă, precum hârtia. Privi peste brațele sale ca niște bețe de chibrit în mânecile mult prea largi. Jakub își ridică o mână și și-o trecu peste creștet, pipăindu-și perii țepoși. Avusese cândva un păr bogat, dezordonat, maroniu-roșcat, dar dispăruse, tăiat de naziști – care aveau nevoie de el la papucii de fetru pentru echipajele de pe submarine sau pentru o nebulie de genul acesta. O altă pierdere în acest iad.

Totul era liniștit acum. Zyklon B¹ își făcuse treaba. Încă o mie de lumânări stinse. Își scutură capul. Nu trebuie să se gândească la asta acum! Când teancul de haine ajunsese cât el de înalt, îl ridică de pe bancă și îl trânti cu greu într-o roabă din apropiere, împingând-o înăuntru cu grijă... Dacă încărcătura ar fi căzut ar fi trebuit să o ia de la capăt și ar fi putut fi bătut pentru asta, dacă l-ar fi văzut vreun paznic din apropiere.

Azi era prezent Schmidt. Cel mai îngrozitor neamț. Părea un copil în uniforma lui SS. Îi lipsea unul dintre dinții de sus din față și atunci când vorbea, cuvintele șuierau și limba i se împleticea. Avea urme adânci de la vărsat de vânt pe obraji. Când Jakub ajunsese la Auschwitz, trăsăturile neplăcute ale bărbatului îi stârniseră compasiunea. Dar nu pentru mult timp. În prima zi îl și văzuse pe sergentul SS aruncând doi muncitori în camera de gazare – ucigându-i doar de dragul distracției într-un joc numit de naziști „loteria“. Îl juca în majoritatea zilelor când era în post acolo. Jakub și-ar fi dorit ca Schmidt să fie ultima lui grijă, dar distracțiile de felul acela erau doar unul dintre cele o mie de moduri de a muri.

Dintr-o parte în alta a vestiarului lung și îngust, *Sonderkommando*-ul² muncea, fiecare prizonier alerga cu capul plecat, evitând să atragă atenția membrilor SS.

— Grăbiți-vă, viermilor! strigă Schmidt. Mai așteaptă un grup. Strângeți lucrurile rapid sau vă trimit înăuntru și pe voi pentru un tratament special!

Jakub se grăbi spre un alt maldăr, cu privirea ațintită spre propriile-i picioare. Camera era acum eliberată. Când termină, apucă mânerul roabei și porni spre ușă căznindu-se. Un alt prizonier se grăbi, se ciocni de el și aproape-l doborî. Era Tomasz.

1. Zyklon B este un pesticid pe bază de cianură, care, în contact cu apa sau căldura, se transformă în cianură de hidrogen. A fost folosit în numeroase lagăre de concentrare pentru exterminarea evreilor.

2. *Sonderkommando*-urile (germ.) erau echipe formate din evrei prizonieri care îi conduceau în camerele de gazare pe cei care urmau să moară, având grijă apoi să scoată afară cadavrele – cărora le extrăgeau dinții de aur și le tăiau părul, înainte de a fi arse în crematoriu.

— Nu te las să faci muncile cele mai bune! îi șopti prietenul lui.

— Ești încă în viață, după cum văd.

— Da, răspunse Jakub, șoptind. Dar pentru cât timp? Numai Dumnezeu știe.

Tomasz chicoti sumbru.

— Mereu filozofezi. Azi respiri, și doar asta contează! Măine s-ar putea să fumezi pe coș, așa că ce sens are să îți faci griji?!

— Eu voi supraviețui! insistă Jakub, strângând din dinți.

— Cu siguranță vei supraviețui, băiete, cu siguranță! Dacă e să reușească cineva, acela ești tu! Cât despre mine, eu doar încerc să supraviețuiesc până diseară.

Tomasz se apropie mai mult, privind-și prietenul. Nu era cu mult mai în vârstă decât Jakub, dar avea trăsăturile aspre, tăbăcite ale unui tip dur din Varșovia.

— Ai găsit ceva?

— Un ceas de mână. Ceva bani. Nu i-am putut număra.

— Ceasul are vreo valoare?

— Cred că e de aur.

Tomasz fluieră.

— Chiar și numai ceasul ăsta ne poate ajuta să supraviețuim. Și chiar mai mult de-atât.

— Tu cum te-ai descurcat?

Tomasz zâmbi.

— A fost o dimineață bună. Am trei monede de aur. Destul de mărișoare. Cred că sunt rusești. Și ceva biscuiți. Îți dau și ție unul, să ajungem numai după colț.

Împinseră roaba printr-o serie de uși duble și o luară la stânga. Preț de câteva secunde fură neobservați, iar Tomasz își vârî mâna în buzunarul lui Jakub, lăsându-i acolo un obiect cu formă neregulată.

— Mulțumesc, mor de foame!

— Ca noi toți, băiete! Dar ne descurcăm de o mie de ori mai bine decât amărății din lagărul principal.

Jakub încuviință din cap.

— Și ne urăsc pentru asta și pentru că ne ocupăm atât de cei vii, cât și de cei morți!

— Eee! râse Tomasz cu amar. Avem de ales? Nu-mi amin-tesc să ne fi exprimat vreo opțiune, nu? Pot să se uite la noi de sus pentru ceea ce suntem obligați să facem, dar nu de asta nu ne au la inimă. Urăsc faptul că avem acces la lucruri care ne ajută să supraviețuim.

— Aș fi mort deja dacă nu aș avea ceva mâncare în plus, recunosc Jakub. Și totuși poate asta ar fi mai bine decât să trăiesc astfel!

— Iar începi să filozofezi. În locul ăsta nu-ți servește la nimic! Aici doar pui mâna pe bunuri, mănânci ce poți și faci un pic de comerț pentru distracție. E chiar fără sens să te îngrijorezi. Ne desparte numai o greșală de un glonț sau de camera de gazare de acolo.

— Că tot spui – Schmidt pare să aibă chef de distracție astăzi...

— Ferește-te de el! îl avertiză Tomasz. E un șarpe înăuntru unui lup, înăuntru unui demon.

— Pare jumătate diavol, spuse Jakub.

— Mie îmi pare mai mult un șobolan. Dar unul cu mușcătură mortală.

Ajunseră la capătul coridorului și împinseră căruțul pe o rampă afară. Vestiarul și camera de gazare din Crematoriul II se aflau la subsol, ceea ce presupunea o adevărată excursie până la parter. Acum nu mai puteau vorbi, pentru că paznicii erau prezenți. Se opinteau sub greutatea pe care o împingeau în sus, îndemnați de strigătele și ordinele sergenților SS care așteptau. Ajunseră sus și își recăpătară respirația pentru o clipă, în timp ce unul dintre nemți verifică plictisit teancurile cu un baston. După ce se asigură că nu era nimic ascuns dedesubt, le ordonă lui Jakub și Tomasz să încarce hainele într-un camion ce aștepta în apropiere. Se mișcă rapid, așezând lucrurile în maldăre în spatele camionului. Din fericire, acesta era deja plin, așa că nu mai trebuia să tot urce și să coboare. Terminară în câteva minute și coborâră în grabă rampa sub

încurajarea unor lovituri pe spinare aplicate de nemții care urlau la ei să se grăbească.

— Nici măcar nu le mai simt, mormăi Tomasz. Nenorocii!

Se aplecă mai aproape și șopti:

— Cred că rușii vor lovi javrele astea de nemți și mai tare!

— Dacă ajung până aici!

— Vor ajunge! Ai încredere! Dar trebuie să avem grijă ca atunci să mai fim în viață și nu doar praf.

Ajunseră la subsol și intrară în vestiar, împingând ușile. Veniseră alții care începuseră deja să se dezbrace. Jakub ezită.

— Ce faci? întrebă Tomasz.

— Nu vreau să mă mai întorc acolo. Nu putem să așteptăm?

Tomasz privi în jur.

— E prea riscant. Poate dacă Schmidt n-ar fi azi aici. Dar nenorocitul ăla caută orice prilej.

Împinse roaba mai departe.

— Hai să mergem! Doar câteva minute și gata, vor dispărea!

Jakub îl urmă fără tragere de inimă. Camera era plină de trupuri. Erau bărbați mai în vârstă și câțiva copii mici. Majoritatea își scoteau hainele, nefiind conștienți de moartea ce îi aștepta la doar câțiva metri distanță. Dar mai erau unii care se uitau în jur cu teamă, privind spre paznici, căutând răspunsuri.

— Scuzați-mă! spuse un bărbat îmbrăcat bine, apropiindu-se de Jakub.

Arăta ca un profesor cu ochi gânditori și păr grizonant.

— Ce se întâmplă aici?

— Nimic, răspunse Jakub. E o despăduchere rapidă, apoi vă primiți hainele de lucru și vi se alocă barăcile.

— Îmi spuneți adevărul? a insistat el.

Ochii bărbatului îi căutau privirea, implorând răspunsuri. Jakub se întoarse, încercând să-l evite, dar simți cum acesta îl apucă de braț.

— Vă rog! spuse bărbatul. Doar vreau să știu adevărul.

— Adevărul este că mai bine te dezbraci! îl repezi Schmidt, care observase schimbul de replici și se grăbise spre ei.

Îl analiză pe Jakub, buzele dezvelind un rânjete subînțeles.

— Poate ar trebui să faci la fel, Bak!

— Eu lucrez, domnule! spuse Jakub. Bărbatul acesta mi-a adresat o întrebare.

— Și întrebarea aceea a durat atât? întrebă paznicul SS. Te înmoi, Bak! Cu siguranță se găsesc alții care pot să se ocupe de treaba asta mult mai eficient. Cred că mai bine i te alături acestui domn pentru despăduchere, din moment ce v-ați împrietenit atât de repede.

— Domnule, eu...

— Dezbracă-te! strigă Schmidt, lovindu-l pe Jakub peste umăr cu un baston de lemn. Se pare că ai tras biletul câștigător la loterie astăzi, Bak!

— Domnule, domnule! interveni Tomasz rapid. Vreau să vă arăt ceva. Ceva ce tocmai am descoperit.

Chipul lui Schmidt se înroși de furie.

— Ai grijă, Lis! Poate vrei să mergi cu ei!

— Domnule, știu că veți dori să vedeți asta!

Tomasz nu ridică vocea, ci rosti totul pe un ton calm, calculat, aproape în șoaptă.

Schmidt ezită, privindu-l pe Jakub lung. Acesta își simți inima gata să-i explodeze în piept. Paznicul făcu un pas spre el, cu ochii scânteindu-i. Jakub se gândi că urma să-l lovească. În schimb, acesta respiră adânc și se întoarse spre Tomasz:

— Ei bine, ce e?

— Nu e pentru ochii tuturor curioșilor, domnule!

Schmidt îl mai privi o dată lung pe Jakub, trecându-și degetele peste bărbie, de parcă s-ar fi gândit la ceva anume.

— Bine, să mergem la rampă!

Se întoarse cu spatele la Jakub.

— Întoarce-te la treabă, Bak, înainte să mă răzgândesc! ordonă el.

Jakub se grăbi spre haine, împăturind cu frenezie și cu mâinile tremurându-i.

Noul grup de victime deja se îndrepta spre camera de gazare. Jakub aranja hainele privind întruna în jos. Era prea

speriat să mai scoțoască prin ele după ceva de valoare. Mai pierduse o viață. Oare de câte ori va mai putea să păcălească moartea?

Prietenul lui se întoarse lângă el și apucă o mână de haine.

— M-ai costat tot aurul ăla, șopti Tomasz. Cel mai valoros lucru pe care l-am găsit de o vreme încoace. Puteam să cumpăr un cârnat întreg și o duzină de franzele. Îmi ești dator vândut!

— Mulțumesc, reuși să spună Jakub! Mi-ai salvat viața!

— Nu, ți-am salvat viața *din nou!* spuse Tomasz. Și pentru asta îmi ești dator!

Jakub se gândi la bărbatul în vârstă, la toți oamenii care fuseseră acolo cu doar câteva clipe în urmă.

— Poate că ar fi trebuit să merg cu ei, spuse el. Sincer, Tomasz, nu știu câte mai pot îndura.

— O să înduri tot ce va veni până când îți vei epuiza șansele, spuse Tomasz. Nu îmi ești dator doar mie. Adu-ți aminte ce te-a făcut tatăl tău să promiți!

— Nu vreau să mă gândesc la tata acum.

— Nu trebuie. Dar nu uita, familiile noastre nu mai sunt! Tot ce a contat pentru noi s-a dus pe coșul ăla. Tu ești tot ce mi-a rămas. Îmi ești ca un frate, Jakub! Ești singurul lucru apropiat pe care îl mai am și nu te voi pierde din cauza vinovăției tale melancolice. Acum mișcă-te! Ține minte, gardul este scopul nostru!

Treaba fu terminată. După apel, care dură jumătate de oră, în aerul înghețat al serii, Jakub și Tomasz urcară laolaltă cu ceilalți cele două etaje până în pod. De-a lungul camerei, se înșiruiau rânduri de priciuri suprapuse. Într-un colț ardea o singură sobă, care împărștia o căldură firavă. Nu ar fi putut încălzi mai mult de o porțiune din spațiu, dar treaba era rezolvată de crematoriul de dedesubt.

Jakub se îndreptă spre una dintre ferestrele înguste și privi de-a lungul sârmei ghimpate care separa Crematoriul II de lagărul principal Auschwitz-Birkenau. Rânduri întregi de clădiri

joase se întindeau în depărtare. Lagărul purta denumirea Birkenau¹ după fagii din apropiere.

Jakub scoase un vas murdar de metal de sub pat și merse alături de ceilalți la rândul pentru masa de seară. Un prizonier îi turnă jumătate de polonic de supă apoasă de napi și îi dădu o bucată de pâine. Jakub se întoarse apoi la priciul pe care îl împărțea cu Tomasz. Nu aveau nici saltea, nici perne, doar o pătură subțire cu care se acopereau amândoi. Abia își amintea cum e să dormi într-un pat adevărat. Se așeză pe marginea priciului și imediat i se alătură și prietenul lui.

— Nici nu prea merită efortul, nu? întrebă Tomasz, privind spre cina lor aproape inexistentă.

Strânse din umeri și adăugă:

— Și totuși oricât de puțin și tot ajută!

Jakub băgă mâna în buzunar și scoase un biscuit. Era tare ca piatra și foarte vechi, dar îl muie în supă câteva secunde înainte să încerce să-l mănânce. Tomasz scoase o bucată de salam mare cam de două degete. O rupse în două și îi dădu o bucată lui Jakub.

— Poftim, prietene! Asta te va ajuta.

Jakub dădu din cap dezaprobat.

— E al tău!

Tomasz râse.

— Aiurea! Împărțim între noi ce avem fiecare.

Apoi îl lovi ușor pe Jakub peste braț.

— Dacă nu te hrănesc astăzi, de cine mă mai iau mâine?

Jakub râse și acceptă carnea. Mușcă jumătate din ea, savurându-i aroma. Închise ochii. Își aminti mâncarea gătită de mama sa, mesele de duminică în restaurantele din Cracovia, toate felurile minunate pe care le mâncase.

— Mulțumesc! spuse el.

— N-ai pentru ce! Dar mâine tu trebuie să te ocupi de felul principal, așa că treci la treabă! Și, nu uita, îmi ești dator cu trei monede de aur și două vieți!

1. Pădure de fagi (germ.).